

บทที่ ๕

ข้อควรปฏิบัติในการแต่งร้อยกรอง

การแต่งร้อยกรองมิใช่ของยากแต่ก็ไม่ง่ายนัก โดยเฉพาะการแต่งร้อยกรองให้ดีมีคุณค่า น.ม.ส. กวีสำคัญท่านหนึ่งทรงกล่าวไว้ว่า กวีหรือผู้แต่งร้อยกรองจำต้องมีคุณสมบัติบางอย่างซึ่งจำเป็นในการแต่งร้อยกรอง คือ ต้องมีความรู้ มีจินตนาการหรือมโนภาพ และมีความสามารถในการแสดงออก ฉะนั้นในเบื้องต้น ผู้แต่งร้อยกรองจึงจำเป็นต้องปลูกฝังคุณสมบัติเหล่านี้ให้มีอยู่ในตน ต่อเมื่อมีคุณสมบัติเหล่านี้แล้วจึงค่อยคิดอ่านแต่งร้อยกรองประเภทต่าง ๆ ต่อไป

ความรู้ที่ผู้แต่งร้อยกรองพึงมีนั้น ควรจะเป็นทั้งความรู้รอบและความรอบรู้ คือรู้ให้กว้าง รู้ให้ไกล และรู้ให้ลึก ไม่มีความรู้ใดที่ไร้ประโยชน์สำหรับการเขียนร้อยกรอง เพราะสิ่งที่ไม่รู้นั้นเราไม่อาจนึกไปถึงได้ ยกตัวอย่างเช่น ถ้าไม่รู้เรื่องสถาปัตยกรรมไทย จะบรรยายความงามของโบสถ์วิหาร หรือปราสาทราชวังได้อย่างไร แต่ความรู้ของคนก็มีขีดจำกัด คือจะให้รู้ไปเสียทุกอย่างคงเป็นไปได้ไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องกล่าวให้แคบเข้ามาว่า ความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้แต่งร้อยกรองที่เห็นได้ง่ายก็คือ ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จิตวิทยา ธรรมชาติวิทยา การเมือง สังคม และประวัติศาสตร์ เป็นต้น

ความรู้เป็นสิ่งที่อาจจะได้มาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบางครั้งก็อาจจะได้มาโดยมิได้ตั้งใจก็มี แต่ทางที่ดีผู้แต่งร้อยกรองควรแสวงหาความรู้และเก็บสะสมเอาไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทางที่จะได้มาซึ่งความรู้นั้นมีอยู่หลายทาง เช่น ได้มาจากประสบการณ์ การอ่าน การฟัง การสังเกต และการสนทนากับผู้อื่น เป็นต้น ความรู้ที่ได้มานี้ถือว่าเป็น “วัตถุดิบ” ซึ่งจำเป็นยิ่งสำหรับการแต่งร้อยกรอง

นอกจากความรู้แล้วผู้แต่งร้อยกรองจะต้องมีจินตนาการ หรือมีความสามารถสร้างภาพขึ้นในใจได้ และภาพที่เกิดขึ้นในใจนั้นควรจะต้องแจ่มชัด เป็นเรื่องเป็นราวติดต่อกันไปอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับทั้งมีความรู้สึกอย่างจริงใจและจริงจังรวมอยู่ในจินตนาการนั้นด้วย เพราะถ้าผู้แต่งรู้สึกจริงจังในเวลาแต่ง ผู้อ่านก็มักจะเห็นความจริงจังในเวลาอ่าน จินตนาการและความรู้สึกดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สามารถสร้างและสะสมไว้ได้เช่นเดียวกับความรู้ เพียงแต่กระทำได้ยากกว่าเท่านั้น ผู้แต่งร้อยกรองจะต้องพยายามหัดคิดหัดฝันและหัดสร้างจินตนาการให้ชินจนคิดเป็นนิสัย ต้องหมั่นสังเกตความเป็นไปของชีวิต และสิ่งแวดล้อมในแง่ที่ผิดไปจากธรรมดา พร้อมทั้งทำใจให้อ่อนไหวเข้ากับกับสิ่งที่ได้พบเห็นนั้นด้วย ยกตัวอย่างเช่นเมื่อเห็นชวานากำลังเกี่ยวข้าว ก็จะต้องไม่นึกแต่เพียงว่านั่นเป็นเรื่องปรกติวิสัย แต่ต้องคิดให้ไกลออกไปไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง เป็นต้นว่าข้าวที่ได้มานั้นจะพอให้ค่าเช่านาหรือไม่ ทำไมเขาจึงยังทนทำนาอยู่ เขามีความรู้สึกอย่างไร ฯลฯ เหล่านี้ ผู้แต่งร้อยกรองจะต้องจินตนาการไปกระทั่งเกิดเป็นเรื่องราวขึ้นมาจนได้

สิ่งสำคัญประการสุดท้ายก็คือผู้แต่งร้อยกรองจะต้องนำความรู้ ความคิด หรือจินตนาการของตนแสดงออกมาให้ได้และในลักษณะที่งดงาม นั่นก็คือจะต้องรู้จักรูปแบบของร้อยกรองเป็นอย่างดี รู้จักเลือกประเด็นมาเขียน รู้จักสรรหาถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสม และมีความริเริ่มที่จะแสดงความเป็นตัวของตัวเอง ให้ปรากฏออกมาในบทร้อยกรองนั้น การกระทำในตอนสุดท้ายนี้จะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้แต่งร้อยกรองได้เตรียมอุปกรณ์ในการแต่งคือถ้อยคำไว้พร้อมแล้ว และหมั่นฝึกฝนด้วยความตั้งใจเป็นอย่างยิ่ง

กล่าวโดยสรุป ผู้แต่งร้อยกรองควรมีการเตรียมตัวดังต่อไปนี้ คือ

๑. *เตรียมคำ* คำที่ควรเตรียมไว้ใช้ในการเขียนกลอนมีหลายชนิด ที่สำคัญ คือ คำไวพจน์ซึ่งได้แก่คำที่มีรูปต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างที่สุด เช่นคำไวพจน์ของคำว่าผู้หญิงได้แก่สตรี นางครวญ นางนุช กานดา นารี นางเขวี่ ฯลฯ คำชนิดนี้มีประโยชน์ในการแต่งร้อยกรองมาก เพราะนอกจากจะใช้เพื่อการสัมผัสแล้วยังช่วยให้มีการหลากคำอีกด้วย นอกจากคำไวพจน์แล้ว คำที่ควรสะสมไว้ก็มี เช่น คำวรรณคดี ราชศัพท์ ศัพท์บัญญัติ ศัพท์ศาสนา คำภาษาถิ่น คำพังเพย สุภาษิตและสำนวนไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องสังเกตและจดจำคำที่มีระดับต่างกัน มีความหมายหนักเบา ไม่เท่ากันและคำที่มีเสียงไพเราะเป็นพิเศษ ฯลฯ

๒. *เตรียมเนื้อเรื่อง และทัศนะ* เนื้อเรื่อง และทัศนะต่างๆ ที่เตรียมไว้ใช้เขียนร้อยกรองมีอยู่หลายประเภท เช่นที่เกี่ยวกับความรัก เกี่ยวกับโชคชะตา เกี่ยวกับสังคม การเมือง การสัจดี การปลุกปลอบใจ ความงามของธรรมชาติ ฯลฯ เนื้อเรื่องและทัศนะเหล่านี้จะได้มาจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และประสบการณ์ ซึ่งควรจะเป็นเนื้อเรื่องที่มีแก่นสาร และทัศนะที่ลึกซึ้ง กว้างไกล และมีคุณค่าด้วย

๓. *เตรียมวิธีการแสดงออก* คือก่อนที่จะแต่งร้อยกรองชนิดใด ควรจะได้ศึกษาลักษณะจังหวะ และลักษณะพิเศษของร้อยกรองชนิดนั้น จนกระทั่งเกิดความเคยชิน เช่นก่อนเขียนกลอนก็ควรอ่านนิราศและนิทานของสุนทรภู่ให้เจนตาเสียก่อน หรือก่อนเขียนกาพย์และโคลงก็ต้องอ่านกาพย์ห่อโคลงของเจ้าฟ้ากุ้ง ดั่งนี้เป็นต้น ถัดจากนั้นก็หัดย่อความให้ได้จำนวนคำตามคณะของร้อยกรองแต่ละประเภท และสิ่งสุดท้ายที่ควรเตรียมก่อนเขียน คือ สร้างอารมณ์และความรู้สึกให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่คิดไว้

ถัดจากการเตรียมก็มาถึงการลงมือเขียน ข้อควรปฏิบัติในการเขียนร้อย-
กรองมีดังต่อไปนี้

๑. เขียนให้ตรงตามที่ตั้งใจไว้ หรือถ้าเป็นหัวข้อที่ผู้อ่านตั้งใจให้เขียน ก็ต้อง
ตีความและเขียนให้ตรงตามที่เขากำหนดมาให้

๒. เขียนให้ถูกต้องตามลักษณะบังคับของร้อยกรองแต่ละประเภท แต่
ละชนิด หากไม่จำเป็นก็ไม่ควรเขียนให้ผิด และอย่าเขียนให้ผิดโดยไม่มีเหตุผล
หรือไม่ได้ตั้งใจ

๓. ดำเนินเรื่องให้สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือที่เรียกว่า
ดำเนินเรื่องให้มีเอกภาพ

๔. ระมัดระวังการใช้ถ้อยคำ เช่นอย่าใช้คำซึ่งเดิมสระอื่นเข้าไปโดยไม่
มีความหมาย หรือตัดศัพท์ผิด ความจริงคำเหล่านี้ถ้าใช้กันมาจนชินแล้วก็ไม่ใช่
อะไร ก็ยังพอใช้ได้ เช่น คำว่า ฤทธา ขัตติยา ตักขย ปัจจา โมทนา ฯลฯ
แต่ถ้าเป็นคำที่คิดขึ้นใช้ใหม่แล้วมักจะขัดเขิน เช่น กินะ (จากคำว่ากิน)
ไพเรน (จากคำว่าไพเรนท์) อูรส (จากคำว่าโอรส) สน (จากคำว่าสนใจ)
 เป็นต้น นอกจากนั้นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษก็ไม่นิยมใช้ในบทร้อยกรอง นอกจาก
จะจงใจใช้เพื่อให้เหมาะกับเนื้อเรื่องเท่านั้น

๕. เขียนข้อความให้กระชับรัดกุมและได้เนื้อหาสาระ คือไม่ใช่ข้อความ
ที่มีคำซ้ำอย่างฟุ่มเฟือยเช่น พระภูมิพิโรธโกรธโกรธา คำวิศตรัสสั่ง โมโห-
โมหันธ์ ฯลฯ คำที่ไม่มีความหมายในลักษณะกลอนพาไป เช่น “เห็นเดือน
แดงไร้ใจท้องฟ้า ผุ่จนกกาบินเข้ารังไม่ยั้งเฉย ต่างก็บินเข้ารังเล่นเหมือนเช่นเคย
สงสารเอ๋ยแต่บ้านเราเพื่อรำพัน” ฯลฯ

๖. ใช้คำให้เหมาะกับเนื้อเรื่องและลักษณะของร้อยกรอง เช่นคำที่ใช้
ในกลอนข่อยง่ายและร่วมสมัยมากกว่าคำที่ใช้ในโคลงหรือฉันท์ คำที่ใช้ในเรื่อง

ที่เกี่ยวกับพิธีการย่อมจะต้องสูงกว่าคำที่ใช้ในเรื่องธรรมดา ดังนั้นเป็นต้น นอกจากนั้น การเลือกใช้คำที่มีเสียงและความหมายดีเป็นพิเศษก็ทำให้บทร้อยกรองมีคุณค่ามากขึ้น

๗. ใช้สำนวนภาษาให้ถูกต้องตรงตามความหมาย พยายามหลีกเลี่ยงสำนวนภาษาที่ไม่ทราบความหมายแน่ชัด และ สำนวนภาษาซึ่งใหม่เกินกว่าที่คนอ่านจะเข้าใจได้

๘. สอดแทรกความคิดดี ๆ และ แปลกใหม่ที่เป็น ของตนเองลงในบทร้อยกรอง พยายามหลีกเลี่ยงความคิดหรือเนื้อเรื่องที่ใคร ๆ ก็พูดกันจนเป็นเรื่องธรรมดาสามัญไปแล้ว ก็ต้องมีความคิดริเริ่มและมีความเป็นตัวของตัวเอง ตามสมควร

๙. ขัดเกลาถ้อยคำ สำนวน และเนื้อหาให้ไพเราะราบรื่น และก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน พยายามทำให้ร้อยกรองที่แต่งมีลักษณะต่าง ๆ ดีพร้อมทั้งทางด้านการใช้ถ้อยคำ สัมผัส ส่วนเนื้อหาควรจะน่าสนใจหรือมีลักษณะเร้าความคิด อารมณ์และจินตนาการ

ข้อควรปฏิบัติในการแต่งร้อยกรองประการสุดท้ายก็คือ ผู้แต่งจะต้องหมั่นแต่ง หมั่นศึกษาหาความรู้และติดตามความเคลื่อนไหวของวงการร้อยกรองอยู่เสมอ การเปรียบเทียบผลงานร้อยกรองประเภทเดียวกัน และด้วยสาขาของนักวิจารณ์ เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ไม่ควรหลงตัวเองว่าได้สร้างงานวิเศษสุดจนหาที่ตำหนิไม่ได้ หรือไม่มีใครสามารถกระทำได้ดีถึงขั้นนี้ออกแล้ว นอกจากนั้นผู้แต่งยังจะต้องคำนึงด้วยว่า ตนแต่งร้อยกรองขึ้นมามิใช่เพื่อสนองความต้องการของตนแต่อย่างเดียว แต่ต้องแต่งเพื่อยังประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้อื่นอีกด้วยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผู้ให้ความเห็นไว้อย่างน่าฟังว่า

“กวีจะต้องหนีออกจาก ‘ตัวกู’ ของกู’ อย่าหลงตัวเองถึงกับเข้าใจว่า ‘จักรวาล’ สืบสติดอยู่ใน ‘จิต’ หรือ ‘ความคิด’ ของเรา เมื่อตัดจิตจากความ หลอกตัวเองเช่นนั้นแล้ว กวีจะรู้ตัวว่าการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน มิได้เพื่อตนเอง เลยแม้แต่น้อย แต่อยู่เพื่อคนอื่น อยู่เพื่อความดีงามของชีวิต

นั่นเป็นประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง—กวีต้องแสวงหา

แสวงหาแนวทาง ๑

แสวงหาความแปลกใหม่ ๑

แสวงหาบารมี ๑ ฯลฯ”^(๑)

(๑) เสถียร จันทิมาธร “กวีร่วมสมัย” วิทยุแพร่คอกมะเจือ ศรีเมืองการ-
พิมพ์ พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๒ (ไม่มีเลขหน้า)